

wij te lezen. Wat Gij op uw cyclostile-papier zet, zullen wij negeeren.

Hoort toe.

Ik spreek heden rechtstreeks over onze Koningin, aan wie én de Grondwet, én het deze respecteerende oorlogsrecht („Frankfurter Zeitung“) mij als onderdaan verplicht. Ik hoop, dat de God der eeuwen haar genadig zal zijn. Ik zal morgen in de kerk, waar Gij niet komt, openlijk voor haar bidden. Ik spreek linea recta mijn beste wenschen voor het Koninklijk Huis uit. Demonstreeren mag ik niet, goed, wij zullen alle straatruimeren vermijden. Wij zijn meer dan Gij, bang voor onrust in zware dagen. Weest Gij desgelijks, mijne heeren. En weet dit: als dit nummer van ons blad in handen van onze lezers komt, zullen zij weten, dat het niet onmiddellijk in beslag genomen is — het spreekt nog steeds volkomen legaal — en dat uw looze dreigementen sabelgerinkel waren, dat u heelemaal niet staat. Als dit nummer onder de menschen komt, zal onder wie ik bereiken kan, een ban gebroken zijn, en uw hier besproken illegale optreden zal doorzien zijn. Als mijn God mijn artikel daartoe gebruiken wil, zal ik Hem daarvoor danken. Het Evangelie, daar blijft u af.

K. S.

Aan een jongeren tijdgenoot.

No. 7.

Amice,

Ook zij hebt zeker altijd gedacht, dat er een fransche revolutie was geweest, dat er daardoor erg veel in Europa veranderd is, en dat Frankrijk een heelen poos daarna zoo'n verfoeilijke democratie geweest was.

Maar dat is allemaal slechts een booze droom geweest. Ze hebben op je school je eenvoudig dat allemaal op de mouw gespeld. Ze hebben je boeken laten lezen van Carlyle, en je hebt als kleine jongen gelezen van Robespierre, Danton, Samson, van de Place de la Concorde, de guillotine, de terdoodbrenging van een koning en een koningin.

Maar 'tis niet waar geweest. Niets, „maar dan ook niets“ van aan.

Je kijkt me wat meewarig aan? Geen wonder ook. Jij bent ook nog niet „voorgelicht“. Dat zal pas komen, als jij je nieuwe Leerboek der Geschiedenis krijgt, — officieel goedgekeurd door Dr Goedewaagen en mr Rost van Tonningen. Maar ik, amice, ik ben je ditmaal een streep vóór. Ik ben n.l. langs een korteren weg voorgelicht. En wel door een geschrift, waarop tot tweemaal toe de Nederlandse pers met nadruk gewezen is door den „Raad van Voorlichting der Nederlandsche Pers“. Deze Raad heeft de pers vermaand, bovenstaande correctie op het onderwijs in de Algemeene Geschiedenis onder de aandacht van het Nederlandsche volk te brengen. Het onderwijs in de Vaderlandsche Geschiedenis zal ook onmiddellijk dienen omgebouwd te worden. Waarschuw jij bijtijds ook de professoren in de kerkgeschiedenis, dat de fransche revolutie is opgeheven.

Je wilt bewijzen? Luister. De Grootste Profeet, de Eéne, die geen brood gegeten heeft, sprak alzoo:

*Sept fois changer verrez gent Brittanique,
Taints en sang en deux cent nonante an:
FRANCE, NON POINT, par appuy Germanique,
Ariéz double son pôle Bastarnan.*

Lijkt wel wat op fransch, niet? Oud-fransch, moet je weten. Gevoeld uit de pen van den Grooten Franschen Ziener Michel Nostradamus, notaris-zoon, geboren te „Saint Rémy en Craux“ op 1 Dec. 1503, overleden in 1566. Zeer beroemd, die ziener.

Nooit van gehoord, zeg je me daar? Och ja, die opvoeding van jou ook! Maar nu is aan de pers, Adolphus Venator hoort daar ook bij, een heel mooi boekje toegezonden, met een heele collectie van de profetieën van Michel Nostradamus, prachtig uitgevoerd, en dan nog honderd exemplaren op Oud-Hollandsch papier. Volgebleekt-Perkamenten-omslag! Ter eere van Parijs, waar Nostradamus gewerkt heeft. De Raad van Voorlichting der Nederlandsche Pers nu wil per se, dat wij, perslui, dit boekje bespreken.

Fransch georiënteerd, die Raad van Voorlichting? Ik begrijp je vraag: je denkt aan dien omslag ter eere van de Stad Parijs. Nee man, zoo kinderlijk zijn we niet. 't Gaat om grotere dingen: Nostradamus heeft ons geprofeet, hoe de oorlog van vandaag afloopen zal. Je kunt zoo maar, nou ja, zoo maar... ik bedoel, als je knap in 't uitleggen bent, en deksels knap in 't inleggen, je kunt, herzeg ik, in dat geval zoo maar beslissen wie den oorlog van nu zal winnen. Dat is Duitschland.

Het is dus niet zoozeer uit voorliefde voor Frankrijk's hoofdstad, als wel uit de begeerte, dat we nu reeds uit een duitsche overwinning bij voorbaat zullen leven en denken, dat de Raad van Voorlichting, tot tweemaal toe de pers, zoo midden tusschen andere mededeelingen, dreigingen, verboden, en geboden door, hebben gezegd: u moet eens over dat boekje van Nostradamus schrijven.

Nu, aandoenlijk is het wél. De vertaler is als door een mirakel aan het kostelijk geschrift gekomen. De man had een „Fransche vriend“; hij is niet eenkennig, merk je. Die vriend is nu niet meer. Hij liet den vertaler „geschriften“ na. Onder die geschriften vond vertaler dan de merkwaardige studie, die de heer Rost van Tonningen er bij ons arme, door demo- en plutocraten, met kerkelijken steun bedrogen volk, erin ge-

werkt wil zien. „De oppervlakkige lezer zal het werkje glimlachend ter zijde leggen“, en „ongeloovig“, zegt de Vertaler. Jij en je Bouwen-en-Bewaren-meijer hebben je vonnis al in den zak. Maar de Vertaler, en deze N.S.B.-heeren, die zijn geloovig. Die fransche, inmiddels overleden vriend kwam zoo te schrijven: „Nostradamus is van de pest verschoond gebleven, omdat hij het onwrikbare vertrouwen bezat, dat zij hem niet zou deren. En heeft Christus, de grootste Heelmeester aller tijden, niet altijd opnieuw het Geloof als het middel aangeduid, dat steeds zal helpen“? Volgebleekt Perkament!

De Raad van Voorlichting preekt dus... astrologisch, zoo je merkt. Reken er maar op, dat je binnenkort ook horoscopen voor de klokken zult zien hangen. De toekomst van Mussert, uit de sterren gelezen. Vijf centen maar.

Wie de profetieën van Nostradamus niet gelooft, is vast geen man van wetenschap. Het regent immers in het boekje van Nostradamuskenners? Maar zou mijnheer Mussert, ik onderwind me het te vragen, ik vrage slechts, Leider, zou mijnheer Mussert wel den tijd hebben gehad om een echte Nostradamus-kenner te worden? Hij heeft pas nog het noodige gezegd van de Joden. O, die Joden. Maar Nostradamus, dat weten alle kenners, was — jood. O Ironie! De Raad van Voorlichting beveelt de pers de wijsheid van een Jood tot basis te nemen van ons „geloof“. We moeten, zegt hij, in het wordende Europa volksch inglijden. Aete één is: de Pers corporatief onder Joodschen invloed gezet! Michael, die Grootste Man! Elders heeft men boeken van Joden vertaald, hier worden ze in Volgebleekt Perkament gepresenteerd. Catharina de Médicis, nah, ze wou destijds den man beslist zien: hij gaf zoo maar horoscopen van de „jeunes princes“. Wie weet, krijgen we later geen Nostradamus-film? Pendant van de Raspoetin-film: trekken van verwantschap onmiskenbaar. En de Engelsche Koning Karel IX gaf hem een gratificatie van deux cents écus d'or. Hu, die Joodsche goud-dragers, de Veluwe Boer van mijnheer Roskam rilt er nog van. Il mourut... regardé comme un imposteur par la plus grande partie de ses compatriotes, zegt de Encyclopaedie Moderne, die nog durft smalen, dat de stapel geschriftjes over hem n'ont servi qu'à entretenir la superstition dans les campagnes. Maar dat zal voortaan moeten veranderd worden. Superstitie verbieden is een zaak van de kerk, niet van de politiek.

Venator, Venator, je dwaalt af, hoor ik je zeggen. Gelijk heb je, ik haast me dus de vertaling van die vier fransche regels te geven. Ik volg slaafs de Pers-Voorlichtings-Bron:

„Zeven maal zult ge het Britsche volk zien veranderen, gekleurd in bloed in 290 jaren. FRANKRIJK GEENSZINS; door den druk der Duitschers twijfelt de ram aan zijn Bastarnische pool.....“

Dat is te zeggen: „In een tijdvak van 290 jaren heeft Engeland zeven groote omwentelingen in zijn geschiedenis... De met bloed bevelde gebeurtenis, welke Nostradamus noemt, is de koningsmoord van 1649, toen Cromwell Karel I liet terecht stellen. Daarop volgen de groote veranderingen“. Het zijn deze zes, lees ik verstomd:

1. van 1649—1660 is Engeland onder Cromwell;
2. in 1660 Karel II op den troon terug;
3. in 1685 probeert Jacobus II de katholieke kerk in te voeren;
4. dies wordt hij in 1689 onthoofd;
5. in 1711 groote economische crisis;
6. in 1714 George I van Hanover op den troon.

Reuzenomwentelingen, man. Zelfs een „getrachte“ (nummer 3). En na 1714 in Engeland alles bladstil... Dat waren dus zes groote veranderingen. Maar na 1714 niks meer te beleven. „De zevende omwenteling in een tijdsverloop van 290 jaar moet derhalve nog plaats vinden.“ Welnu: tel bij 1649 nog 290, en je krijgt 1939: toen brak de oorlog uit. Het noodlottige jaar voor Engeland.

Aldus zien de Voorlichtingslieden op naar den Grooten Jood.

Maar die aan zijn Bastarnische pool twijfelende ram dan? Wel, m'n goede man, de Bastarniërs woonden aan den Weichsel. In Polen dus. Tenminste, volgens het Volgebleekt-Perkament-boekje van den hier gelmpoorterden Jood. Door den druk der Duitschers nu twijfelt de ram aan zijn Bastarnische pool.... Dit beteekent, dat zelfs de dierenriem, i.e. de ram, niets meer voor Polen kan beteekenen wanneer de ondergang van Engeland nabij is. En het lot van Polen is in den herfst van 1939 bezegeld.... Aan de Pool-sche Pool de Twijfelram!

Nu leerden wij vroeger op het gymnasium, dat (kijk maar in Hecker) de Bastarniërs, een roof- en krijgs-zuchtige volkstam tusschen den Dnjeper en de Dneper, en aan de uitwatering van den Donau woonden. De Dneper: Oekraïne. Stalin de baas. De Dneper: Bessarabië. Stalin päs de baas. Jongste nieuws, ons toegekomen, nāt nadat de Voorlichtings-Raad het boekke ons heeft bevolen te bespreken. De heeren mogen nu wel oppassen, dat hun Voorlichtingsdienst niet verboden wordt, want wie met Joden omgaat, komt bij de Marxisten terecht.

Och ja, amice, ik dwaal al weer af. Je wou nog van die fransche revolutie hooren? Nu, lees dan wat er staat. France, non point. Frankrijk geenszins. Dat beteekent dus, dat Frankrijk na 1649 niets en niemendal heeft beleefd van zulke katastrofes, als je zoo maar kunt opsommen in de Engelsche geschiedenis. Geen koning onthoofd. Geen kroon

weer hernomen. Geen keizer weer op de proppen. Geen Napoleon. Geen economische crisis. Niks van an.

Verbrand de boeken van Carlyle en zulk slag. Richt een standbeeld op voor den Parijschen Jood, en laat mijnheer Goedewaagen een krans leggen, en mijnheer Rost van Tonningen een gloeiende rede houden. „De besten van het volk vóórlop!“ zei hij onlangs nog.

Amice, lach en huil. Lach om al den onzin. Huil om de nederlandsche pers, die stom is als een muisje, wanneer een paar heeren de pers voorlichten, en net als echte franc-tireurs de Persstraat probeeren schoon te vegen, al dreigende met straf en nóg eens straf over wie niet naar hun pijpen danst. Wanneer zullen onze kranten weer eens sulken volks-genoooten rondweg de waarheid zeggen, die op Joden afgeven, en niet eens weten, dat ze een Jood importeerden in de dagen, waarin mijnheer Mussert heel gewichtig doet?

„Wie ooren heeft om te hooren, dat hij hoore, aldus staat er geschreven in de Heilige Schrift, het boek, dat Nostradamus gedurende zijn gansche leven trouw heeft gediend.“ Zouden onze Voorlichtingsraadsliden niet eens weten, dat Joden het Nieuwe Testament niet aanvaarden? Zouden zij zelf wel 't verschil tusschen Oud en Nieuw weten?

Jij en ik denken nu aan iets anders. Aan artikel 5 der Nederlandsche Geloofsbelijdenis: alle deze boeken alleen ontvangen wij voor heilig en kanoniek... en wij gelooven zonder eenige twijfeling al wat daarin begrepen is... dewijl zij ook het bewijs van dien bij zichzelf hebben, gemerkt de blinden zelve tasten kunnen, dat de dingen, die daarin voorzegd zijn, geschieden.

In het sterfjaar van den joodschen, steedschen, notaris-zoon (o Roskam!) begon dit belijdeniswoord zijn loop te nemen onder de nederlandsche calvinisten, die geen tyrannie ontzagen in hun geloofsgehoorzaamheid, en geen jood van 't doopvont weerden, die van Nostradamus' voorspellingen tot die der Schrift zich had bekeerd.

Bedenk deze dingen, amice, en wees erin bezig. Met je moeite wil meelevén:

je

ADOLPHUS VENATOR.

Calvijn — Castellio.

IV.

Nog scherper zou de strijd zich toespitsen.

Languet, een Fransche vriend van Melanchton, had dezen in verbinding gebracht met Castellio. Melanchton schreef aan Castellio een vriendelijken brief... Hij begon met verontschuldiging, dat hij niet eerder had geschreven. Dat was ten eerste door de drukke bezigheden en schrijft hij, „wat mij verder tegenhield was, dat ik mij, wanneer ik de verschrikkelijke misverstanden zie tusschen hen, die zich voor de vrienden der wijsheid en deugd uitgeven, door een geweldige droefheid overweldigd voel. Toch heb ik u altijd geacht om uw manier van schrijven“. En ik wil, dat deze brief u een getuigenis zij van mijn instemming en een bewijs van oprechte sympathie. Moge ons een eeuwige vriendschap verbinden.

Castellio liep met dezen brief rond. En hij maakte een grooten indruk onder alle humanistisch gelinte geesten van die dagen.

Baudouin schreef naar Calvijn: Nu kunt gij zien hoe zeer Melanchton de verbittering veroordeelt, waarmede gij dezen man vervolgt en tevens ook, hoe ver hij er van af is, al uw paradoxen goed te kennen. Heeft dat dan werkelijk zin, Castellio verder als een tweeden Satan te behandelen en tegelijk Melanchton als een engel te vereeren.

Calvijn schreef aan iemand in Frankfurt, waar de fransch sprekende gereformeerde gemeente door aanbangers van Castellio bewerkt werd, een bitteren brief over deze kwestie.

„Wie had kunnen gelooven, dat Languet, de vriend van Melanchton, die mij bekend was door uw aanbeveling, zoo schandelijk trouweloos was als ik nu moest ervaren? Ten eerste heeft hij door zijn vleien en listigheid Melanchton een brief afgedwongen, dien Castellio nu niet enkel aan zijn bekenden toont, maar dien hij overal heenzendt, opdat de goddelooze en vervloekte waan-ideeën, waarmede hij de geheele wereld aansteekt, gedekt zouden worden door de autoriteit van een groot man...“

Wanneer men deze schandelijke lofrede van Melanchton leest, met welke hij dezen hond van een Castellio vleit, dan schaamt men zich. Des te meer verdient deze oplichter Languet haat en straf, die een zoo edel man, wiens naam rein en vlekkeloos verdient te blijven, in zulk een vriendschap steekt en hem daarmee geen geringe smaad aandoet.

Schrijft gij soms du Baudouin, dan kunt gij hem verzoeken of hij niet eens probeeren wil ook ons met zijn lieven vriend Castellio te verzoenen.“ 21 Juni 1558.

Ondertrek: van onbloedi van alle baar in. Het kl de z.g. Dit bo taald en verbondt tiaan l gemeent In een vijn erns iswaar j toch ge digheid zotten. lijk ver daarmee om, liev alle ding die u n bederven degenen, tellie en laten, da volg, op kwaad, als zij w Er gi boeken. In 156 dorf aan deze liev gereed a logia duister Ook in De La Theolog Planti Nederlan deutch in den tenkring „Onde weder re.“ (159 hert wa en mens- het uitw Zij lieten god in z waarin Vandaar in het g In 160 Reinie aldergro dergheen van een daarvan haar uy Heeren der huy- te, Got Deinv tellio, reeds wa formeer- denken wedersta kerken Tensle vijn zell strijd. Hij sc Barn. men er leernar Zurkin omdat l Calvijn niet alle persoon gewone kerk te lang sta wil het om gees Hoewel meer de rukter. weet ik met mij afkeurt, daarvoor gen mog niet van lijk een U ver Ik ben al te st rol op Daar de kerk die den deugd w zwart i

roppen. Geen
van an.
Ik slag. Richt
Jood, en laat
en mijnheer
houden. „De
ings nog.

onzin. Hull
een muisje,
chten, en net
neeren schoon
n nog eens
danst. Wan-
alken volke-
de op Joden
Jood impor-
muusert heel

hoore, aldus
het boek, dat
rouw heeft
dallieden niet
ent niet aan-
usschen Ond

Aan artikel
alle deze
lig en kano-
felling al wat
wja van dien
zelve tasten
rin voor-

steedschen,
lijdeniswoord
e calvinisten,
gehoorzaam-
den, die van
Schrift zich

in bezig. Met

VENATOR.

RIE

itsen.

Melanch-
at met Cas-
astellio een
verontschul-
reven. Dal
gheden en
was, dat ik
sverstanden
rienden der
geweldige
ik u altijd
En ik wil,
an mijn in-
sympathie
verbinden.
nd. En hij
e humanis-

Nu kunl
ittering ver-
vervolgt en
is, al uw
dan werke-
Satan te
s een engel

Frankfort,
neerde ge-
io bewerkt
westie.

ngnet, de
bekend was
trouweloos
ste heeft hij
n een brief
kel aan zijn
gewoon ge-
zondt, op-
aan-ideeën,
dekt, gedekt
een groot

de van Me-
nd van een
Des te meer
en straf, die
vlekkeloos
chap steekt
aandoel.
unt gij hem
vil ook ons
verzoenen."

Ondertusschen werd de mystisch-spiritualistische
trek van de vrome persoonlijkheid, die tenslotte
onbloedig zichzelf offert in den paradoxalen dood
van alle mijnheid en ikheid bij Castellio open-
baar in zijn werk.

Het klassieke geschrift van deze zelfsterving is
de z.g. *Theologia deutsch*.

Dit boek werd door Castellio in het Fransch ver-
taald en zoo bedreigde het geestelijk gevaar, dat
verbonden is aan de namen Tauler en Sebas-
tiaan Franck en Castellio, de Fransche
gemeente van Frankfort.

In een brief van 23 Febr. 1559 waarschuwt Cal-
vijn ernstig tegen dit boekje, dat volgens hem wel-
iswaar geen duidelijke dwaaleer bevatte, maar
toch gewets van den duivel was om de eenvon-
digheid des Evangelies geheel in verwarring om te
zetten. Ja, nader bezien, bevatte het een zóo doode-
lijk vergif, dat hij, die dit boekje verspreidde,
daarmee de heele kerk dreigde te vergiften. Daar-
om, lieve broeders, ik bid en vermaan u vóór
alle dingen in den Naam Gods, dat gij de lieden,
die u met zulke schandelijke geschriften willen
bederven, zult mijden als de pest. En ik bid ook
degenen, die zich met hen (dat is dus met Cas-
tellio en zijn geestverwanten, A. J.) hebben inge-
laten, dat zij voorzigtiger moeten zijn in het ver-
volg, opdat zij zich niet zoo vastmaken in het
kwaad, dat zij het niet meer kwijt kunnen geraken
als zij willen.

Er ging inderdaad invloed uit van dit soort
boeken.

In 1563 schreef Casper Habetius uit Dussel-
dorf aan den Bazelschen hoogleeraar Castellio, dat
deze liever de Navolging van Christus zou
gereed maken voor schoolboek dan de Theo-
logia deutsch. De Navolging was niet zoo
duister als de Theologia.

Ook in de Nederlanden werkte deze geest door.
De Latijnsche en Fransche vertaling van de
Theologia door Castellio is in Antwerpen bij
Plantin gedrukt. Er zijn niet minder dan drie
Nederlandsche vertalingen van de „Theologia
deutsch” geweest en Marnix had het kwaad
in den Nederlandschen Gereformeerden humanis-
tenkring, toen hij er tegen waarschuwde in zijn
„Ondersoeckinge ende grondelike
wederlegginge der geestdrijvische lee-
re.” (1595). Castellio, Seb. Franck, Coorn-
hert waren de mannen van de verdraagzaamheid
en menscheelheid en meteen niet zoo gehecht aan
het uitwendige en geen ijverars voor den Heere.
Zij lieten in hun „Gelassenheit”, in hun Sabbath,
god in zich werken. Zij hadden hun stille tijden,
waarin zij zelf tot een bescheiden niets werden.
Vandaar uit beschimpen zij degenen die staande
in het geloof de oorlogen des Heeren voerden.

In 1608 schreef de Gereformeerde predikant
Reinier Danteclock: Ende dit is wel de
aldergrootste Secte, die hier te lande te vinden is,
aldergeheestst, die gheen werck en maken
van eenighe uytelike Religie, nochte professie
daarvan en doen. „Deze Stilhouders ende die
haar uytgheven datse alleen als de voeten des
Heeren Christi met Maria begheeren te zitten, zynder
huydensdaeghs in ontallicker grooter menighe-
te, Gode betert!”

De invloed van de richting Seb. Franck, Cas-
tellio, Coornhert in de Nederlanden was toen
reeds wassende. Scholastieke noch Mystieke Gere-
formeerde reactie was bij machte om dit moderne
denken en de moderne devotie op den duur te
wederstaan. Hier liggen de wortelzonden, die de
kerken in afval brachten.

Tenslotte geef ik nog weer het oordeel van Cal-
vijn zelf over den persoonlijke kant van dezen
strijd.

Hij schreef aan Nicolaas Zurkinden in
Bern. Virel was afgezet in Lausanne en nu dacht
men er over om Castellio te benoemen als hoo-
gleraar in Grieksche te Lausanne.

Zurkinden vroeg echter eerst Calvijn om raad,
omdat hij er rumoer van vreesde.

Calvijn schreef: „Uw brief was mij aangenaam,
niet alleen als getuigenis van uw liefde tot mij
persoonlijk, maar vooral omdat hij een buiten-
gewone ijver verraaft om vrede en eendracht in de
kerk te behouden. Dat onze briefwisseling zoo
lang staakte is wel hieraan toe te schrijven — ik
wil het niet ontkennen — dat ik gaarne zweeg —
om geen onnodige botsingen met u te hebben.
Hoewel wij hetzelfde doel najagen, zijn wij toch
meer dan mij lief is verschillend van aard en ka-
rakter. Wat ge van mij denkt en soms ook zegt,
weet ik wel en ik ben niet zoo vooringenomen
met mij zelf, dat mij een paar fouten, die gij in mij
afkeurt, niet ook zelf zouden mishagen; ik heb
daarvoor goede getuigen; maar eenige andere din-
gen mogen aan mij niet anders zijn. Wij zijn wel
niet van dezelfde natuur, maar ik sla ook opzette-
lijk een weg in, die bij uw karakter niet past.

U verheugt zich vóór alles in milde stemming.
Ik ben daar ook niet vreemd aan. Wanneer ik u
al te streng voorkom, geloof mij, dan heb ik deze
rol op mij genomen, omdat ik moest.

Daarbij overweegt gij in 't geheel niet, hoe zeer
de kerk schade lijdt door uw milde vriendelijkheid,
die den booze ongestraft laat doorgaan, die de
deugd verwisselt met de boosheid en die wil en
zwart niet onderscheidt.

Als voorbeeld diene Castellio, dien gij aan de
spits zoudt willen stellen in de kerk van Lausanne,
als gij niet hangt waart dat er onrust over zou
komen door de twisten, die ik vroeger met hem
gehad heb.

Die woorden tasten niet zoozeer mij als veelmeer
Gods heiligen Naam aan, Zijn Waarheid, alle Re-
ligie wordt daarmee smadelijk beschimpt. Wanneer
deze goede man de hoofdzaak onzer leer des heils
(de praedestinatatie, de absolute soevereiniteit over
het door de humanisten soverain gewaande ik
als centrum van vroomheid) wil doen wankelen,
als hij zich niet schaamt in zulk een afschuwelijke
lastering uit te breken als: Calvijn's God is een
huichelaar enz. mag ik daar niet klagen, dat
gij dan nog zoo onvriendelijk over mijn houding
in dezen spreekt? Ik weet wel, gij wilt niet het
stinkende vuil van dezen hond prijzen, maar dui-
zendmaal liever zal mij de aarde verslinden, dan
dat ik niet zou hooren naar wat de Geest Gods
zegt en beveelt door den mond des profeten,
namelijk, dat de smadingsen dergenen die God aan-
tasten op mijn hoofd vallen zullen. (Psalm 69: 10.)

En als ik nu naar mijn plicht des geloofs de
zaak verdedig, die ik niet in den steek mag laten,
zonder een trouweloze verrader te worden, dan
noemt u dat: ik heb een ruzie met hem.

Och ware u dat onbedachte woord niet ontval-
len; ik schaam mij voor u, zoo slecht staat dat
voor een Christen. Als wij slechts een vonkje
vroomheid in ons hebben, dan moet een lastering
als van Castellio ons in den hoogsten toorn doen
ontvlammen. Ik persoonlijk wil dan liever razen
van woede als niet toornig worden. Zie toe, hoe
gij dit voor den Hoogsten Rechter zult verant-
woorden.

Met des te meer recht en met des te beter ge-
weten breng ik deze aanklacht open onder uw
oogen, omdat u twee jaar geleden schertsend mij
over den hekel hebt gehaald en mij meer een leer-
ling van Cicero dan van Christus hebt genoemd.

Aan 'tslot: ik zie daar hoe bitter deze brief is
geworden en er scheelt niet veel aan of ik ver-
scheur hem in honderd stukken, maar het is niet
naar mijn aard om te verbergen wat mij zwaar op
het hart ligt en gij wilt dat ook niet, dat ik zoo
weinig vertrouwen in u zou hebben. Ik had anders
in 't geheel niet durven schrijven, want met vleierij
te liegen, daartoe brengt men mij niet. Daarbij
komt, dat een onmogelijke maat van zorgen mij
nog meer geprikkeld heeft.

Des te meer vrees ik, dat ik u, die ook onder den
druk van zorgen en arbeid bijna omkomt, onge-
legen zal vallen.” Febr. 1559.

Het voortdurend waarschuwen van Calvijn was
niet zonder vrucht. Castellio geraakte steeds ver-
der van de Gereformeerden af. Hij kreeg contact
met David Joris en met Ochino en andere ketteren.

Toen deze vervolgd werden brak ook voor hem
een zware tijd aan... hij had plannen om te
vluchten naar Polen, maar 29 December 1563 over-
leed hij. Hij werd eerbiedig begraven in de kathedraal
van Basel, gedragen door zijn leerlingen,
w.o. drie jonge Poolse edellieden.

Calvijn's strijd was in zoover bekroond, dat Cas-
tellio geen rechtstreekschen, persoonlijke invloed
in de gereformeerde kerken kon doen gelden.
Franck, Coornhert, Castellio bleven voorloopig in
de gereformeerde kerk geteekend als dwaalgeesten.
Maar hun geest is helaas wel doorgewerkt en heeft
den afval der kerk gebracht.

A. JANSE.

Occupatie geen annexatie.

In „De Nieuwe Eeuw” (roomsch) schrijft prof.
Regout over den rechtstoestand in bezet gebied. We
lezen o.m.:

Occupatie is geheel iets anders dan annexatie.
Enpen en Malmedy, de gebieden, die voor 1919 bij
Duitsland behoorden, zijn eenige weken geleden
geannexeerd, ingelijfd bij het Duitse Rijk; andere
streken van België en Nederlandsch grondgebied
zijn geoccupeerd, zijn bezet door de Duitse weer-
macht.

In een geannexeerd gebied zal de wetgeving
van den annexeerenden staat worden toegepast; de
burgers worden onderdanen van dien staat; de
annexatie wil een blijvend toestand scheppen. Het
bezet gebied daarentegen blijft zichzelf over
de geheele lijn; de bewoners behouden hun
nationaliteit; de eigen wetgeving blijft
van kracht, op enkele beperkingen na; de be-
zetting is een tijdelijke toestand voor den duur
van den oorlog.

Zoo blijft dus voor ons Nederlanders de Neder-
landsche wetgeving: 't Nederlandsch burgerlijk recht
enz. onveranderd gelden, evengoed als de verorde-
ningen van staat, provincie, gemeente, enz.

Voorts:

Evengoed als de Nederlandsche wetgeving in
werking blijft, zal ook het dagelijksche leven zijn
normalen vorm moeten behouden of daar zoo spoed-
dig mogelijk toe moeten terugkeeren. De verschil-

lende vormen van activiteit, de bezigheden van
lederen dag, de gebruiken met een ons eigen natio-
naal karakter, moeten voortgaan, zooals voor de
bezetting gebruikelijk was.

Vervolgens:

Wij willen thans de vraag bespreken, wie in bezet
gebied de gezagsdragers zijn. Is er geen inner-
lijke tegenspraak tusschen de loyaliteit, die wij
tegenover onze eigen Vorstin willen bewaren, en de
bereidheid de verordeningen der Duitse bezettings-
autoriteiten op te volgen?

Het antwoord is niet moeilijk. Volkenrechtelijk is
de positie van de nationale overheid en die van de
bezettingsautoriteiten duidelijk geregeld, en deze
regeling is ook uit moreel oogpunt verantwoord.

De eerste woorden van art. 43 geven er de samen-
vatting van: „Daar het gezag van de wettige over-
heid in feite is overgegaan in handen van den be-
zetter, zal deze...” M.a.w. rechtens, de jure blijft
het bezette gebied onderworpen aan den verdreven
soverein; feitelijk, de facto, neemt de occupant,
tijdens den duur van de bezetting, de plaats in van
het wettig gezag, ter regeling van de zaken, die voor
de militaire belangen van den bezetter, en voor orde
en welzijn van het bezette gebied, noodig zijn. De
sovereiniteit over ons volk is dus volkenrechtelijk
gebleven bij de Koningin met haar regering. Daar
de Koningin met de regering uit het bezette ge-
bied van Nederland zijn heengegaan — evenals
Koning Albert tijdens den wereldoorlog zijn land
verliet en de zetel van de regering in Le Havre
vestigde — om niet in de macht der oprukkende
Duitse troepen te geraken en het contact met de
overzeesche gebieden van het Rijk niet te verliezen,
nu kan zij haar gezag over het bezette gebied felte-
lijk niet meer uitoefenen.

Niet uitoefenen is evenwel iets anders dan niet meer
bezitten.

Schrijver citeert ook Heyland:

Een samenvatting van wat wij hierboven hebben
gezegd over de soevereiniteit in bezet gebied geeft
Heyland in „Wörterbuch des Völkerrechts”, II, 156:
„Slechts de uitoefening van de soevereiniteit
in 't bezette gebied gaat over op den bezetter. De
sovereiniteit zelf van den geoccu-
peerden Staat over het bezette gebied
wordt door oorlogsbezetting niet vernietigd. De vijandelijke (d.i. voor den bezetter
vijandelijke) soverain blijft soverain van
het bezette gebied. Hij is, voor den duur
van de bezetting, slechts in de uitoefening
van zijn soevereiniteit feitelijk verhinderd. De
occupatio bellica beteekent geen gebiedswerving,
geen occupatio imprui”. (Het gespatieerde van Hey-
land.)

Duidelijk staat hier, dat de soevereiniteit van
Koningin Wilhelmina gehandhaafd blijft.

Nog enkele voorbeelden:

In September 1870, tijdens den Fransch-Duitschen
oorlog, was Keizer Napoleon III vervallen verklaard
van den troon en de Fransche Republiek uitgeroe-
pen. Het Hof van Appél van Nancy, welke stad
gelegen was binnen het door het Duitse leger
bezette gebied van Elzas-Lotharingen, ging er toe
over zijn vonnissen uit te spreken „in naam van de
Fransche Regeering en het Fransche Volk”. Duitsch-
land had echter de Fransche Republiek nog niet
erkend en verbood deze formulering. Het stelde
van zijn kant voor de formule te gebruiken „in
naam van de Duitse Mogendheid in het bezette
gebied van Elzas-Lotharingen”, of, indien de Fran-
sche rechters deze formule niet wilden aanvaarden,
de woorden „in naam van den Keizer der Franschen”.
Men kwam niet tot een oplossing. Bluntschli heeft
terecht opgemerkt, dat in dit verward geval de
formule „in naam van het recht” of „in naam van
de wet” het middel zou zijn geweest om uit de
impasse te geraken. Tijdens den wereldoorlog is
zonder bezwaar der Duitse autoriteiten, in het
bezette Belgische gebied geregeld recht gesproken
„in naam van den Koning der Belgen”.

Laat ons onze rechten kennen, en zoover het aan
ons staat, handhaven.

Curator.

Nu en „De Heraut” en „Credo” zich bemoeien met
het Kamper Curatorium, nu doen wij het ook. De heer
H. Algra schrijft in „Leeuw. Kb.” (classicaal):

De Gereformeerde Kerken in Friesland-Noord
hebben een nieuwen curator benoemd voor de Theo-
logische Hoogeschool te Kampen, n.l. Dr Kroeze te
Dokkum. Bij hen, die met deze materie eenigermate
op de hoogte zijn, zal er wel geen twijfel hebben
bestaan, dat het aldus zou loopen.

Dr Kroeze is immers de aangewezen man.
Hij is een wetenschappelijk man, die door zijn
proefschrift bewezen heeft, thuis te zijn in het He-
breeuwsch en de daarmee verwante talen.

Onlangs hebben wij in het „Friesch Dagblad” uit-
voerig de aandacht gevestigd op zijn studie over
Melchizedek, die er zich zoo goed toe leent om als
bron te worden gebruikt voor een inleiding op de
mannenvereniging.

Dr Kroeze is bovendien een vriend van de Theo-
logische Hoogeschool. Hij beschouwt het niet als
zijn ideaal, dat de kerken het accoord van '92 on-
gedaan zullen maken. Ook is hij niet een man, om
via een persbureau stukjes te lanceeren tegen het
promotierecht, of tegen de benoeming van een zesden
hoogleeraar. Van dat genre is hij helemaal niet.

Ditmaal hebben de kerken in Friesland-Noord zich
niet vergist.

We zijn dankbaar óók voor de benoeming van dr
Kroeze. Al was 't alleen maar reeds hierom, dat de
figuur ongewenscht is, die dr v. Es heeft willen aan-
vaarden: Curator en van Kampen en van de V.U.